
Kyrkomötet
Ekonomi- och egendomsutskottets betänkande 2011:5

Energianvändning

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar utskottet motionerna 2011:30 Energibesparande och miljöförbättrande åtgärder, 2011:31 En gemensam syn på Svenska kyrkans energianvändning och 2011:44 Central upphandling av miljöcertifierad el för Svenska kyrkan.

Utskottet anser att det pågående arbetet i nätverk samt de material som finns är väl så bra som en idébank. Utskottet föreslår därför att motion 2011:30 ska avslås.

Utskottet konstaterar att det redan finns material som kan ge tillräcklig vägledning om vilka energislag som är etiskt försvarbara att använda. Vidare anser utskottet att det är viktigt att Svenska kyrkan är med och förespråkar användning av förnyelsebara energikällor. Det krävs en lokal kännedom och utskottet tror därför inte på centrala regler utan anser att det är en bättre ordning att frågorna om vindkraftsprojekt hanteras regionalt på stiftsnivå. Utskottet föreslår därför att motion 2011:31 avslås i sin helhet.

Utskottet ställer sig tveksamt till om ett centralt avtal med en elleverantör skulle vara det optimala för Svenska kyrkan och föreslår därför att motion 2011:44 avslås.

Innehåll

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut	3
Motionernas förslag	3
Motion 2011:30 av Claes Björndahl, Energibesparande och miljöförbättrande åtgärder	3
Motion 2011:31 av Sten Persson och Monica Lago, En gemensam syn på Svenska kyrkans energianvändning	3
Motion 2011:44 av Berth Löndahl, Central upphandling av miljöcertifierad el för Svenska kyrkan	3
Bakgrund.....	3
Energieffektiviseringsutbildningar	4
Solenergi och solceller.....	4
Forskning om energieffektivisering i kulturhistoriskt värdefulla byggnader	4
Dialogmöten om energieffektivisering i kulturhistoriska byggnader.....	6
Vindkraft	6
Centrala avtal	7
Utskottets överväganden	7
Motion 2011:30, Energibesparande och miljöförbättrande åtgärder	7
Motion 2011:31, En gemensam syn på Svenska kyrkans energianvändning	7
Motion 2011:44, Central upphandling av miljöcertifierad el för Svenska kyrkan.....	7

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

EE 2011:5

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2011:30.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2011:31, punkt 1.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2011:31, punkt 2.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2011:44.

Motionernas förslag

Motion 2011:30 av Claes Björndahl, Energibesparande och miljöförbättrande åtgärder

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att samla de idéer och erfarenheter av energi- och miljöförbättrande åtgärder för Svenska kyrkans kyrkobyggnader och andra fastigheter som finns i stift, pastorat och församlingar samt i föreningar med anknytning till Svenska kyrkan till en nationell idébank.

Motion 2011:31 av Sten Persson och Monica Lago, En gemensam syn på Svenska kyrkans energianvändning

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att i motionens anda verka för att Svenska kyrkan i möjligaste mån har en gemensam syn på vilka energislag som är etiskt försvarbara.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda frågan om lokalisering av stora vindkraftverk på kyrkans mark och vilka regler som ska krävas utifrån etiska utgångspunkter.

Motion 2011:44 av Berth Löndahl, Central upphandling av miljöcertifierad el för Svenska kyrkan

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda möjligheten till ett för hela Svenska kyrkan giltigt avtal med elleverantör för miljöcertifierad el från vatten- och/eller vindkraft.

Bakgrund

De tre motioner som behandlas i detta betänkande tar på olika sätt upp frågan om Svenska kyrkans energianvändning. Kyrkomötet har vid flera tillfällen tidigare behandlat frågor som rör klimat och energi. Till 2007 års kyrkomöte aktualiserades frågorna i flera motioner (M 2007:13, 56 och 57, Kl 2007:5). Det resulterade i att klimatfrågorna inkluderades i det uppdrag att upprätta en handlingsplan för det fortsatta arbetet med miljöfrågorna som 2006 års kyrkomöte beslutat ge till kyrkostyrelsen (KmSkr 2006:20 och 2007:20). Även 2008 års kyrkomöte behandlade en fråga om energi (M 2008:81, EE 2008:8). Den gången beslutade kyrkomötet att ge kyrkostyrelsen i uppdrag att finna former för att främja solenergi i kyrkobyggnader och möjliggöra solceller på kyrktak (KmSkr 2008:15).

Uppdragen från 2006 och 2007 års kyrkomöten har bl.a. resulterat i att kyrkostyrelsen tagit fram konkret material för arbetet med handlingsplaner som sedan hösten 2008 finns tillgängligt på en webbplats för stift och församlingar.

För att främja miljöanpassning arbetar Svenska kyrkan aktivt tillsammans med flera aktörer i samhället. Exempelvis har Svenska kyrkan och Energimyndigheten tillsammans med ideella föreningen Etik & Energi tagit fram *Handbok i hållbar energianvändning för kyrkan* (Verbum 2008). Boken vänder sig i första hand till

verksamhets- och driftsansvariga i församlingar, samfälligheter och stift, men också till miljösamordnare och antikvarier.

Inom Svenska kyrkan finns det cirka 18 700 byggnader varav 3 400 är kyrkor. Någon fullständig statistik över Svenska kyrkans sammanlagda elförbrukning finns inte men mätningar som föreningen Etik & Energi har genomfört visar att en kyrka förbrukar i genomsnitt cirka 230 KWh/kvm/år och ett församlingshem cirka 185 kWh/kvm/år. Baserat på de siffrorna uppgår den sammanlagda elförbrukningen i Svenska kyrkans byggnader till cirka 1,3 TWh/år.

Energieffektiviseringsutbildningar

Svenska kyrkan på nationell nivå har tillsammans med ett antal olika aktörer, som ett nationellt projekt, med finansiering genom kyrkoantikvarisk ersättning, drivit en riksomfattande utbildningssatsning för inventering av nuvarande energislag och energiåtgång med förslag på därpå följande energieffektivisering vad gäller främst kulturhistoriskt intressanta kyrkobyggnader, men även övrigt byggnadsbestånd, i samtliga stift utom i Karlstad, Härnösand och Växjö stift. De två först nämnda stiftet har redan genomfört energieffektiviseringsgenomgångar i sitt byggnadsbestånd och har därför inte haft något behov av att delta i utbildningen.

Linköpings stiftsstyrelse har som ett resultat av genomförda kontraktutbildningar i energieffektivisering, beslutat att genomföra *Energilotsen* med energinventering av samtliga byggnader i stiftet. Projektet finansieras av det riktade församlingsbidrag som kyrkomötet beslutat om för 2011.

Förstudie med *Energilots* för kulturhistoriskt skyddade kyrkobyggnader

I de stift där utbildningar redan genomförts i kontrakten kommer det under hösten 2011 att starta en förstudie med *Energilots* för kulturhistoriskt skyddade kyrkobyggnader, där fyra kyrkobyggnader per stift kommer att få energibesiktning med fullständig genomgång av nuvarande energislag samt förslag på alternativa energikällor m.m.

Solenergi och solceller

Vid Sveriges Energiting den 11–12 mars 2009, anordnat av Statens Energimyndighet och Elsäkerhetsverket, fanns ett flertal seminarier om solenergisystem samt om solenergi i samverkan med andra energisystem såsom biobränsle och fjärrvärme. Det visar sig att det finns en stor potential för att kunna lösa även uppvärmning av kulturhistoriska byggnader bl.a. genom att ha solfångaren på annan byggnad i närheten och få värmen levererad genom en närvärmecentral.

I oktober 2010 genomfördes av kyrkokansliet ett seminarium som behandlade solceller, solvärme och solel som alternativa energikällor för uppvärmning av kulturhistoriskt skyddade kyrkobyggnader. Seminariet var ett samarrangemang mellan Svenska kyrkan och Riksantikvarieämbetet. Till seminariet inbjöds representanter från de regionala samrådsgrupperna, bl.a. länsstyrelsernas kyrkohandläggare samt stiftens antikvarier och stiftsingenjörer.

Forskning om energieffektivisering i kulturhistoriskt värdefulla byggnader

Svenska kyrkan samarbetar idag med Statens Energimyndighet (STEM). Specifikt gäller detta i samband med energimyndighetens forskningsprogram *Spara och bevara* som avser forskning om energieffektivisering i kulturhistoriskt värdefulla byggnader och hur man i samband med detta kan hantera byggnader och inventarier på ett varsamt sätt.

År 2010 inrättades, genom energimyndighetens försorg, ett energicentrum för hela Sverige knutet till högskolan på Gotland. Forskningsprogrammet *Spara och bevara* som pågått under åren 2007–2010 har utvärderats och fått fortsatt förtroende för ytterligare en fyraårsperiod, åren 2011–2014.

Svenska kyrkan deltar i ett programråd som behandlar ansökningar från forskningscentra vid universitet och högskolor. Under mars 2011 utlyste Energi-myndigheten, på sin hemsida, möjligheten att söka pengar till energieffektiviseringsprojekt, varvid även stiftet, om de kunde driva ett projekt tillsammans med en högskola eller universitet, hade möjlighet att söka pengar till angelägna projekt inom området.

Energibesparing i kyrkor

Ett av de projekt som beviljats medel under den nya programperioden är det av Gävle högskola drivna projektet *Energibesparing i kyrkor: Luftläckage-, nedsmutsnings- och klimatmätningar*. Fokus för föreliggande studie är på ett tiotal äldre kyrkor (byggda före cirka 1950) då dessa är särskilt energislukande samtidigt som möjligheterna till energibesparande ingrepp begränsas av estetiska och kulturhistoriska hänsyn. Svenska kyrkan kommer kunna ta del av forskningsresultaten genom riksomfattande seminarier, och facktidskrifter samt på internetportalen för *Spara och Bevara*, www.sparaochbevara.se. Särskilt intressanta och angelägna resultat meddelas även direkt till fastighetsägarna, församlingarna.

Kontroll och styrning av inomhusklimat i kulturhistoriskt värdefulla byggnader

Vid Linköpings universitet pågår samarbetsprojektet *CultureBee*, ett pilotprojekt med två kyrkor per stift. Även det ett projekt inom Energimyndighetens forskningsprogram *Spara och bevara*. Projektet utgår från kontroll och styrning av inomhusklimat i kulturhistoriskt värdefulla byggnader med hjälp av trådlösa system, med möjlighet att bygga nätverk med många kyrkor knutna till samma server samt även bygga in säkerhetssystem. Linköpings domkyrka och en kyrka i Växjö stift har ingått i en förstudie

Förstudie om mögelangrepp i kyrkobyggnader, kartläggning av relevant forskning

En förstudie har under 2010 genomförts inom Energimyndighetens projekt *Spara och bevara*, om mögelangrepp i kyrkobyggnader, där en kartläggning har gjorts av relevant forskning som utförts inom området. För förstudien ansvarade Institutionen för Kulturvård i Göteborg och IVL Svenska Miljöinstitutet, båda med forskningskompetenser inom både biologi/mögel och klimatstyrning. En slutrapport har färdigställts.

Studier om kyrkans inne- och utemiljö

IVL Svenska Miljöinstitutet har också under 2010, på Svenska kyrkans uppdrag, genomfört en förstudie om kyrkans inne- och utemiljö. Syftet är att bidra till utvecklingen av energisnåla lösningar för klimatstyrning, i avsikt att förhindra mögelpåväxt med minsta möjliga energiåtgång.

Under 2011 kommer en inventering avseende byggnader, mikrobiell påväxt samt lokalt klimat att genomföras av Svenska Miljöinstitutet (SIVL) för de 26 kyrkor som deltar i pilotstudien för *CultureBee*. Kunskap och erfarenhet från projektet kommer att spridas till kyrkoförvaltare m.fl. inom Svenska kyrkan. Projektets mål är att värna om god inomhusmiljö i våra kulturbyggnader för att kostnads- och energieffektivt bevara kulturskatter och människors hälsa genom högkvalitetsanalyser, kunskapsuppbyggnad och tvärvetenskapligt arbete.

Dialogmöten om energieffektivisering i kulturhistoriska byggnader

Under 2010 har en grupp för dialogmöten om energieffektivisering i kulturhistoriska byggnader formerats och träffats med företrädare för Svenska kyrkan, Riksantikvarieämbetet, länsstyrelser, Högskolan på Gotland, föreningen Etik och energi, Historiska hus och SP Statens Träforskningsinstitut m.fl. Under 2011 har dessa dialogmöten övergått till en ny grupp under Kulturvårdsforum, www.kulturvardsforum.se, för fortsatt nätverkande och samverkan.

Vindkraft

Vindkraft en rörelsegren inom stiftens förvaltning av prästlönetillgångarna

Genom beslut av 2009 års kyrkomöte (KsSkr 2009:3, Kr 2009:1, KmSkr 2009:20) har kyrkostyrelsen från och med år 2010 i uppdrag enligt 46 kap. 5a § i kyrkoordningen att ha tillsyn över stiftens förvaltning av prästlönetillgångar och enligt 5d § i samma kapitel att minst en gång varje år kalla till överläggningar med företrädare för stiftens förvaltningsorgan om förvaltningen av prästlönetillgångarna. I tillsynen ingår råd, stöd och hjälp i frågor som rör förvaltningen av dessa. I kyrkostyrelsens tillsyn över förvaltningen av prästlönetillgångarna ingår att följa upp vilka tillgångsslag som förvaltas och att natur- och kulturmiljövårdens intressen beaktas i skälig omfattning i förvaltningen.

Med anledning av detta uppdrag har kyrkokansliet sammanställt en rapport *Samråd och tillsyn prästlönetillgångar 2010*. I rapporten redovisas även de tillgångsslag som förvaltas, men som inte riktigt rymms i näringsgrenarna skog, jord och fond, ett av dem är vindkraft. Under de senaste åren har vindkraft blivit ett allt vanligare alternativ till de traditionella rörelsegrenarna. I rapporten redovisas hur vindkraft har utvecklats bland stiftens förvaltningsorgan och hur man tänker sig att utvecklingen ska se ut på längre sikt. Samtliga stift är inriktade på att på ett eller annat sätt etablera sig inom vindkraftsproduktion, där den vanligaste formen är utarrendering av mark för uppförande av vindkraftverk. Intäkterna från vindkraftsområdet är för närvarande mycket blygsam, många stift har ännu inga vindkraftverk uppförda på prästlönetillgångarnas mark även om arrendeavtal finns undertecknade.

Kyrkvinden EF

Kyrkvinden EF bildades i juni 2005. Det är en ekonomisk förening som har till ändamål att främja sina medlemmars ekonomiska intressen genom att förmedla och i egen regi eller genom samarbetspartner producera miljövänlig elkraft, främst med vindkraftverk. Föreningen ska bygga upp kapital som säkrar byggnation, drift, underhåll och demontering av föreningens vindkraftverk.

Det första vindkraftverket togs i drift sensommaren 2009 och har sedan dess gett cirka 18 000 000 kWh ren elenergi som kommit föreningens medlemmar tillgodo för 0,25 kr/kWh. I höst anordnar föreningen ett seminarium och till det har representanter för stiftens förvaltningsorgan – ansvariga för energifrågor, miljösamordnare – representanter för kyrkokansliet, Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation m.fl. inbjudits. Med seminariet vill föreningen ge möjlighet för företrädare för kyrkan på olika nivåer att ge sin syn på möjlig och kanske önskvärd utveckling av vindkraft i Svenska kyrkan. Kyrkvinden kommer att ge sin syn. Förhoppningen är att det ska bli möjligt att formulera en gemensam uppfattning för området.

Arbetet med energiomställning kan i Svenska kyrkan förena ekonomiska besparingar med etisk profilering och tro.

Kyrkostyrelsen har inte något mandat att sluta bindande avtal för andra enheter inom Svenska kyrkan. För att uppnå bästa möjliga pris vid en upphandling behöver Svenska kyrkan kunna garantera en stor volym.

Utskottets överväganden

Motion 2011:30, Energibesparande och miljöförbättrande åtgärder

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2011:30.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är angeläget att idéer och erfarenheter av energi- och miljöförbättrande åtgärder för Svenska kyrkans kyrkobyggnader och andra fastigheter tas tillvara. Utskottet konstaterar att mycket redan gjorts och ytterligare är på gång inom detta område. Inte minst stiftens spelar en central roll i detta arbete. De har genom olika typer av projekt byggt upp en värdefull kompetens och erfarenheter som man kan dela med sig av. Mycket material är också tillgängligt via Svenska kyrkans intranät. I bakgrundstexten nämns även flera böcker som kan fungera som inspiration.

Utskottet anser att det pågående arbetet i olika nätverk är väl så bra som en idébank för att uppnå det som motionären efterfrågar.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår utskottet att motionen ska avslås.

Motion 2011:31, En gemensam syn på Svenska kyrkans energianvändning

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2011:31.

I boken *Handbok i hållbar energianvändning* för kyrkan, som kyrkostyrelsen varit med om att ta fram, ligger fokus mycket konkret på hur Svenska kyrkan på alla nivåer kan och bör ta sitt ansvar för att hejda den globala uppvärmningen. I boken finns både teologiska reflektioner och strategier samt förslag på hur det rent konkret går till att effektivisera energianvändningen. Handboken anser utskottet ger tillräcklig vägledning för egendomsförvaltningen när stift, samfälligheter och församlingar ska ta ställning till vilka energislag som är etiskt försvarbara.

Det är viktigt att Svenska kyrkan är med och förespråkar användning av förnyelsebara energikällor. Utskottet konstaterar att frågan om vindkraften står högt upp på dagordningen i stiftens förvaltning. Frågor om var vindkraft kan etableras är dock en fråga som ytterst avgörs genom beslut från berörda myndigheter.

När det är aktuellt för Svenska kyrkan att direkt eller indirekt delta i vindkraftsprojekt förutsätter utskottet att det bl.a. tas hänsyn till kulturlandskap och kulturbyggnader och att man för en dialog med berörda intressenter. För detta krävs en lokal kännedom. Därför är det olämpligt med en central lösning på vilka regler som ska gälla. En bättre ordning är att frågorna hanteras regionalt på stiftsnivå i nära dialog med berörda församlingar. Utskottet föreslår att motionen avslås i sin helhet.

Motion 2011:44, Central upphandling av miljöcertifierad el för Svenska kyrkan

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2011:44.

Motionärens tanke är tilltalande men utskottet ställer sig tveksamt till om ett centralt avtal med en elleverantör skulle vara det optimala för Svenska kyrkan.

Utskottet upplever inte heller att det finns någon större efterfrågan på en sådan central lösning. I några stift har församlingar och samfälligheter redan möjlighet att ansluta sig till ramavtal som stiftet tecknat med elbolag som producerar miljöcertifierad el.

Med anledning av detta föreslår utskottet att motionen ska avslås.

Uppsala den 28 september 2011

På Ekonomi- och egendomsutskottets vägnar

Gusten Rolandsson, ordförande

Marie Schött, sekreterare

Beslutande: Gusten Rolandsson, ordförande, Ingrid Karlsson, Sigvard Olsson, Gun Eriksson, Tommy Eriksson, Mats Johansson Flygg, Marcus Bernhardsson, Margareta Nisser-Larsson, Jan G Nilsson, Sten Persson, Gerd Gullberg Jonson, Peter Bernövall, Gunvor Torstensson, Birgit Friggebo och Claes Björndahl.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Titti Ådén, Magnus Nilsson, Linn Berglin, Svante Erlandsson, Carina Håkansson, Åke Löfstrand, Ragnhild Bertius, Gunnar Pettersson, Jan Friheden, Dan Sarkar och Markus Nordenmark.

Biskop Per Eckerdal har deltagit i utskottets överläggningar.